

Simona ANTOFI

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România

UN JURNAL CU ȘI DESPRE LITERATURA ROMÂNĂ – EUGEN NEGRICI, „SESIUNEA DE TOAMNĂ”

„Sesiunea de toamnă” este jurnalul unuia dintre cei mai rafinați intelectuali ai noștri, critic, istoric literar și teoretician al literaturii pe deplin conștient de litera(tu)ritatea scriiturii diaristice, de memoria livrescă a *mâinii care scrie* și de obsesiile sau de dorințele pe care eul biografic, translatat în scriitură, le aduce cu sine. Tocmai de aceea, își exhibă de la bun început (aproape) toate certitudinile – în fond – legate de genul diaristic, definindu-l, într-o primă notație, ca joc între autoritatea scriiturii și intenția de sinceritate/franchețe/onestitate a diaristului în raport cu sine însuși și cu cititorul:

„În pofida tuturor declarațiilor principiale și a tuturor dorințelor noastre, el rămâne un act de literatură, adică unul respectând convențiile acesteia și, adesea, și pe cele sociale. Când nu poate fi vorba de sinceritate – și nu poate fi – voi continua să fac ceea ce știu: *jocul de-a măștile*, grijuliu doar în a aduce deasupra feței pe acelea care sugerează franchețea și intimitatea.” [1]

O temă recurentă a jurnalului, și care consună perfect cu preocupările profesionale ale lui Eugen Negrici, este aceea a receptării. *Tematizată și experimentată*, de altfel, prin existența a doi timpi ai scriiturii/lecturii – acela al enunțării propriu-zise și acela al relecturii, peste ani, a jurnalului, însoțite de comentarii care, (auto)ironic, (de)maschează vârsta profunzimii critice înțelepțite.

Problema adusă apoi în dezbatere este aceea a mitului poetului național, Mihai Eminescu, cu trena lui de adulatori și detractori. Ironia subțire și râsul pe sub mustață, adresate cititorului onest, dar îndreptate către cohorta demolatorilor, este urmată de singura soluție cu puțință:

„ce e mai bine pentru destinul operei (vorbec de operă în toate sensurile)? Să răscolești măruntaiele ei, să scanezi locul unde au loc arderile, procesele de asimilare, să vizitezi în absența stăpânului, cu o curiozitate nedemnă, atelierul cu eboșele și versiunile lui stângace, să afli cât mai multe din dedesubturile vieții artistului, răscolindu-i așternuturile murdare?” [2]

Se conturează, astfel, în „Sesiune...”, o a doua temă – a creației operei și a creatorului. A treia temă – socială și politică, îi adaugă „Sesiunii...” componenta subversivă (când nu este explicită, și este adeseori) obligatorie: „Socialismul – cea mai lungă piesă ionesciană.” [3] În condițiile căruia exilați cu șanse reale de succes, precum artistul Traian A. Filip – exilat în America - nu pot depăși trauma dezrădăcinării și comit gesturi ireparabile. Posteritatea, cu muștrări de conștiință cu tot, îl uită și ea:

„Dar Traian a murit în plin vacarm postrevoluționar. Cine să facă loc, în sutele de ziare apărute, unei știri de acest fel despre un ins mort în America și, dacă face loc, cine să citească? Apoi ne-am luat cu grijile și cu toate cele. Am uitat și l-am uitat.” [4]

A patra temă – cumva în descendența celei de-a doua, a creației, este literatura. Căci cărțile – idei, citate, parafraze, trimiteri – însoțesc, explică, exorcizează și înlocuiesc (parțial) existența. De altfel, temele majore ale scriiturii diaristice dau coerență superioară textului care nu respectă principiul calendarității, ci recurge la o stratagemă *ad-hoc*, denumită, simplu, *Compleo fossam*. Ea îi permite diaristului atât compensarea zilelor absente din scriitură, cât și a distanței, în timp, dintre timpul scriiturii și timpul lecturii.

Corelativă statutului ipocrit al jurnalului, care denudează ceea ce ar trebui să ascundă, se ivește o a cincea temă – vânătoarea. Recuperate din memorie, episoadele de vânătoare ar putea alcătui un fals tratat cinegetic, în mod conștient contaminat literar, chiar cu o anume voluptate a exhibării. Și mai departe, apare o încrucișare a temei livești cu aceea a jurnalului însuși, surprinsă ca într-un excerpt din Prefața lui Sartre la romanul lui André Puig, „L’Inachevé”:

„În clipa în care poetul declară în poemul său: am pierdut, nimic n-a avut loc decât locul, el a câștigat de fapt, *fiindcă a dat*, fără cuvinte sau, mai curând, *prin ruina tuturor cuvintelor, o prezență indirectă irealizabilului.*” [5]

Asociată temei vânătoarei, sub aripa nostalgică a trecutului, apare și tema feminității. Mai precis, a femeii, așa cum o vede bărbatul (in)discret misogin, dar și a puternicelor și aprigelor femei din neamul său, precum preteasa Marița din Mateești, care-l pleznește cu harapnicul pe ginerele – tot preot, care-i bătuse fata. Astfel de fragmente nu dau doar seamă de talentul și de inventivitatea narativă a diaristului, ci și de eficiența dovedită a *expresivității (in)voluntare*. Și iată, peste timp, o altă femei aprigă, poeta Ioana Dinulescu:

„Poeta Ioana Dinulescu, gravidă în stadiu avansat, ignorând reguli și tabuuri, denunțând tagma poezilor de partid, spunând orice, înjurând oricât (și fără

precauție...), fără ca vreunul din cei de față – între care și oamenii puterii – s-o privească, s-o mai privească, cu ostilitate, ca altădată.” [6]

În aceeași ordine a narațiunii, apare o altă figură memorabilă a jurnalului – și a vieții culturale românești postbelice – Marin Preda. Cu inconfundabilul său mod de a vorbi („Bă, beliiilor, hai să vă spun un banc.” [7]), și de a se comporta – musafir fiind, cere stăpânei casei o ceapă pe care o sparge și o mănâncă țărănește, cu pâine și sare.

Ceva mai departe, în „Sesiune...”, apare o altă istorisire, cu certe mărci literare, despre aventura redactării unei scrisori de felicitare către Ceaușescu, încheiată lamentabil pentru unicul purtător al titlului de *scriitor al Craiovei*. În cazul cunoscutului plagiat al lui Eugen Barbu, din „Principele”, criticul – diarist recuperează și exonerează, malițios, cu argumentele postmodernismului literar, actul în sine reprobabil:

„*Colajul* ar putea fi plauzibil dacă ne-am decide să admitem existența unei realități a cărților, a literaturii, a livrescului, în genere, ca realitate. Atunci am putea imita, *reda* și utiliza, în *toată complexitatea ei*, această realitate pentru a obține o literatură de gradul II.” [8]

Alteori, elitist din convingere, și ca revers al societății aflate sub dictatură, Eugen Negrici asociază imaginea intelectualului român ce cară, toamna, damigene cu vin, cu „gustul pentru romanul popular, cu plăceri rustice, ușurința cu care alunecăm în vulgar și accesibil.” [9]

Ca pandant la *cazul* Eugen Barbu – *cazul* Marin Sorescu – scriitorul canonic *executat public* pentru a fi scris și pus în scenă piesa „Există nervi”. Că va fi fost – sau nu – subversiv mesajul piesei, este lipsit de relevanță. Cert este că, la *dezbaterea tovrărească* menită a-i da o lecție usturătoare vinovatului, s-au întâmplat lucruri grave. Mărturie stă *privirea îngrijorată* din *ochii buimaci* ai poetului, lovit de psihoza literaturii subversive de care sufereau tot mai acut – semn al ascuțirii regimului dictatorial – și cenzorii, și criticii, și publicul cititor:

„Până și Ștefan Agopian va ajunge să fie socotit prozator subversiv și să fie citit în grilă politică nu numai la Europa liberă (198440, ci și în țară. Tipărită în 1969, cu doi ani înaintea tezelor din iulie, 1971, cartea unui fidel al partidului («Principele» de E. Barbu) va fi percepută, peste un deceniu, ca o parabolă anticeaușistă.” [10]

De aici, o întreagă discuție, cu argumente teoretice dintre cele mai autoritare – Umberto Eco, „Tratat de semiotică generală”, G. Genette, „Palimpsestes” etc. Discuție pro, dar și contra în ceea ce privește suprainterpretarea debușeelor intertextuale de toate felurile ale unui text.

Multiplele condiționări ale unui proces avizat de receptare, binecunoscute, servesc drept argumente pentru miza intertextualității continue a textului:

„Valoarea fiind, de fapt, valoare de atribuire, ea va depinde de ce posedăm (inclusiv de zestrea noastră de lectură, care are capacitatea de a intertextualiza), de felul cum e constituit și orientat sistemul de așteptări, de voința noastră, a destinatarilor, de a ne implica, de a interacționa, de a sesiza vibrația analogică a textelor și a marelui Text (...).” [11]

Dincolo de plăcerile intelectuale ale teoretizărilor erudite, se ițește, periodic, tema social – politică, aici, sub forma jocului moromețian al disimulării și al ascunderii sensului, ca și al supraviețuirii. Anexarea intelectualilor – a se vedea *cazul* Nichita, după moartea poetului – face parte din galeria de anexări celebre: Blaga, Călinescu, și se corelează, în ordinea – și logica – semantică de subsidiar a „Sesiunii...”, cu un citat din Kirkegaard – „Opusul păcatului nu e virtutea, ci libertatea.” [12] Și cu un nucleu de analiză etică a atitudinii cronicarilor (expertiza lui Eugen Negrici în domeniu este binecunoscută) față de faptele domnilor români și față de mersul/sensul istoriei.

Un fragment despre longevitatea estetică și de receptare a „Scrisorii pierdute” se convertește rapid într-un eseu asupra capodoperei, ale cărei resurse de a iniția revizuirea codului literar și a celui social sunt inepuizabile:

„Nimic definitiv într-un text de acest fel. Și analiza este sortită să devină tot mai profundă, de la o lectură la alta. Procesul interpretativ capătă aspectul unei «aproximări infinite».” [13]

În aceeași ordine de idei, Nietzsche îi este opus lui Eco. Și preferat de Eugen Negrici, în contra *schemelor abstracte și terminologiei narcisiste* din „Tratatul de semiotică”.

Figură tutelară a „Sesiunii...”, prietenul Mircea Ciobanu, inspiră, odată trecut în neființă, pagini de adevărată proză poetică:

„Tot ce atingea cu vocea lui gravă, de neuitat, devenea ezoteric, obișnuitul se preschimba în solemnitate, solemnitate reverberând tot mister. Aveai senzația că M. Ciobanu avea în carne așchii de mit, că e un savant al gnozei pentru care totul e aluzie și care face să vuiască, numai printr-o simplă șoaptă, orga cea mare a simbolurilor.” [14]

În paginile „Sesiunii...” își face, apoi, loc, episodul eșecului înscrierii la doctorat. Întâmplarea – și amărăciunea astfel adunată – deschide calea regală a descoperirii literaturii române vechi. *Spectacolul stilistic* al „Didahiilor” lui Antim Ivireanul, găsite în biblioteca preotului Marian, soțul surorii mai mari a mamei, anotate de posesor în vederea slujbelor duminicale, se continuă cu opt luni de

dedicare totală și cu o carte. Publicată, desigur, sub oblăduirea prietenului Mircea Ciobanu.

Călătoriile sunt o altă temă a „Sesiunii...” – Cehoslovacia (Bratislava), China – Beijing, Zhengzhou, Chengdu, Shanghai, ca și observațiile privind șocul (reciproc) al întâlnirii dintre două civilizații complet diferite.

În finalul *Sesiunii*, pe fondul rememorării reacțiilor intelectualilor contra dictaturii, apare răspunsul lui Panait Istrati la articolul lui Barbusse, „Le Haïdouk de la Sigurantza”:

„Una din caracteristicile comunismului este că, atunci când el nu sfârșește prin a dezgusta de moarte pe un intelectual cinstit, sfârșește prin a-l tâmpi de moarte.” [15]

Răspuns ce se corelează cu o serie de ziceri axiomatice aplicabile atât cititorului intrat pe teritoriul literaturii, cât și societăților totalitare: „E drept că literatura, amatoare, cum e, de semitonuri, penumbre, tenebre promițătoare, e un teren privilegiat al iluzionărilor.” [16]; „Adevărul, ca și lumina, orbește:” [17]

NOTE:

[1]. Eugen Negrici, *Sesiunea de toamnă*, Cartea românească, 2015, p. 5.

[2]. *Ibidem*, p. 9.

[3]. *Ibidem*, p. 17.

[4]. *Ibidem*, p. 21.

[5]. *Ibidem*, p. 33.

[6]. *Ibidem*, p. 39.

[7]. *Ibidem*, p. 45.

[8]. *Ibidem*, p. 64.

[9]. *Ibidem*, p. 73.

[10]. *Ibidem*, p. 99.

[11]. *Ibidem*, p. 103.

[12]. *Ibidem*, p. 113.

[13]. *Ibidem*, p. 117.

[14]. *Ibidem*, p. 147.

[15]. *Ibidem*, p. 225.

[16]. *Ibidem*, p. 229.

[17]. *Ibidem*, p. 228.

BIBLIOGRAFIE

Boldea, Iulian, *Vămile subiectivității*, disponibil la adresa <http://www.revista-apostrof.ro/articole.php?id=2783>, consultat la 12.09.2016.

- Ciotloș, Cosmin, „Addendum la Figura spiritului creator”, în *România literară*, nr. 45/2015, disponibil la adresa http://www.romlit.ro/addendum_la_figura_spiritului_creator - consultat la 12.09.2016.
- Goldiș, Alex, *Departa de cele literare*, disponibil la adresa <http://revistacultura.ro/nou/2015/11/departa-de-cele-literare/> - consultat la 12.09.2016.
- Negrici, Eugen, (2015). *Sesiunea de toamnă*, Cartea românească, București.

A Diary with and about Romanian Literature – Eugen Negrici, „Autumn Session”

Abstract: *In Eugen Negrici’s diary, the writing formula is overtly contaminated by literaturity. Therefore, it openly discusses a multi-faceted issue: the Romanian literature after and before 1989, the betrayal of intellectuals, creation itself and reading.*

Keywords: *diary, literature, reading, reading pact.*